

Nr 2.

Ankom till riksdagens kansli den 28 februari 1916 kl. 2 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av en av herr Magnusson, Gerhard, väckt motion, nr 92, angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning beträffande möjligheterna till införande av statsmonopol å mineraloljor.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 92, har herr *Magnusson, Gerhard*, hemställt, att riksdagen ville besluta, att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte företaga utredning angående möjligheterna av införandet av statsmonopol å mineraloljor.

Motionen.

Beträffande motiveringen för denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Vad som ligger till grund för motionärens yrkande, eller den svenska mineraloljemarknadens faktiska monopolisering i händerna på en utländsk trustsammanslutning, Standard Oil Company, är obestridligt. Ej heller kan det förnekas, att denna trustsammanslutning vetat att till det yttersta utnyttja detta sitt monopol, vilket, i den mån konkurrenterna oskadliggöras eller bringas under trustens inflytande, synes bliva allt fullständigare. Det torde nämligen vara bekant, att ett flertal formellt utom trusten stående oljeproducenter i själva verket redan befinna sig under densamma inflytande. Mer och mer

Utskottet.

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 12 saml. 2 avd. 2 häft. (Nr 2.)

blir således trusten i stånd att ensam diktera världsmarknadsprisen å petroleum. Dessutom har trusten ej nöjt sig med sin ställning som monopoliserad producent, utan även med framgång strävat att behärska jämväl oljedistributionen förmedelst ett mer eller mindre fullständigt utträngande av alla självständiga mellanhänder. Utslag av Standard Oils strävanden i denna riktning hava i vårt land nått en viss ryktbarhet genom de på sin tid mycket omtalade kontrakt, varigenom trustens enskilda avnämare, minuthandlarna, tvungos till fullständigt beroende av trusten och underkastelse under dess ytterligt långt gående krav. De måste sålunda vid stränga vitesutfästelser förbinda sig att under en tid av tre år i följd hämta hela sitt behöfliga lysoljaförråd från trusten till av denna fastställda inköps- och försäljningspriser. Liknande kontrakt hava helt nyligen åter förelagts minuthandlarna till undertecknande. De för närvarande å den svenska oljemarknaden rådande förhållandena äro alltså ur det nationella näringslivets synpunkt synnerligen beklagliga, och allt, som från statsmakternas sida kan göras för att minska det beroende av utländsk kapitalmakt, som här är rådande, bör även göras.

Då förhållandena i de flesta europeiska länder på ifrågavarande område i större eller mindre utsträckning äro likartade med i Sverige rådande, är det ej endast i vårt land, som planer framkommit i syfte att minska Standard Oils förhärskande inflytande på oljemarknaden. Även i utlandet hava försök gjorts i dylikt syfte. Den till omfattningen mest betydelsefulla av dessa planer var det förslag till införande av statsmonopol å petroleum, som i november 1912 framlades för tyska riksdagen av tyska rikets regering. Den tyska petroleummarknaden, vars förbindelse med Standard Oil Company förmedlades av det stora »Deutsch Amerikanische Petroleum Gesellschaft», behärskades i ungefär samma utsträckning som den svenska av den amerikanska oljetrusten. Ifrågavarande förslag innebar i huvudsak införandet av ett riksmonopol, men med rätt för förbundsrådet att överlämna utövandet av detsamma åt ett under rikskanslerns uppsikt stående bolag, organiserat enligt vissa grunder: bland annat skulle riket äga $\frac{1}{5}$ av aktierna och rösträtten på bolagsstämman skulle utövas på så sätt, att riket för dessa 20 % av aktierna skulle äga 52 % av samtliga röster, d. v. s. absolut majoritet. Regeringsförslaget undergick en långvarig och grundlig utskottsbehandling inom riksdagen, men genom krigsutbrottet blev hela frågan tills vidare ställd på framtiden.

Om statsmonopolet blivit en verklighet i Tyskland, hade helt naturligt följden blivit ett avsevärt försvagande av Standard Oils faktiska monopolställning på den europeiska marknaden. I så fall skulle även, enligt utskottets uppfattning, tiden kunnat vara inne för vårt land att på ett eller annat sätt söka göra sig mera oberoende av den amerikanska trustens inflytande. Men för närvarande, då statsmonopoltanken åtminstone tills vidare övergivits i Tyskland, synes det för vårt land — vars resurser ju äro betydligt mera begränsade, och där i synnerhet möjligheten att erhålla olja från konkurrerande producenter är långt mindre än i Tyskland — otänkbart att med någon utsikt till framgång försöka sig på ett förverkligande av motionärens förslag. Det synes utskottet ej kunna bestridas, att motionären högst avsevärt underskattar de svårigheter, som skulle göra sig gällande vid realiserandet av ett svenskt statsmonopol å mineraloljor. Beträffande den viktigaste av dessa, eller faran för att trusten skulle helt kunna stoppa Sveriges oljeimport, har motionären endast att anföra, att häremot »måste naturligen sökas och kunna utfinnas nödiga garantier», utan att närmare angiva, vari dessa skulle bestå.

I vad mån den av motionären upptagna frågan framdeles kan komma i ett annat läge, exempelvis i samband med ett eventuellt återupptagande av statsmonopoltanken i Tyskland eller framträdandet efter det pågående krigets avslutande av en kraftigare konkurrens mot Standard Oil, synes utskottet för närvarande omöjligt att på något så när fasta grunder bedöma. Det torde kunna förväntas, att så småningom ett utvidgat användande av elektriciteten, sulfitspriten, de inhemska skifferoljorna samt eventuellt ett utnyttjande av torvgasen i sin mån skola kunna bidra till att allt mer och mer minska vårt beroende av den amerikanska oljetrusten.

Slutligen anser sig utskottet böra påpeka, att Kungl. Maj:t redan vidtagit en utredningsåtgärd, vars omfattning synes täcka även den av motionären begärda utredningen. I uppdraget för de s. k. trustsakkunniga, vilka den 22 december 1911 tillkallades av dåvarande chefen för finansdepartementet, ingår nämligen bland annat att verkställa utredning angående förekomsten inom landet av truster och karteller, deras inverkan på landets ekonomiska liv och framför allt på prisbildningen samt att föreslå de åtgärder, som på grund av den verkställda utredningen kunna anses lämpliga. Visserligen hava de sakkunniga under nu rådande krisförhållanden av näraliggande skäl funnit det lämpligt att tillsvidare upp-

skjuta slutförandet av den dem anförtrodda utredningen och ajournera sina sammanträden, men utskottet har sig bekant, att hithörande företeelser å oljemarknadens område särskilt varit föremål för de sakkunnigas uppmärksamhet, och att förslag till åtgärder i här berörda avseenden framdeles torde vara att från deras sida förvänta. Vid sådant förhållande synes det utskottet olämpligt att, i enlighet med motionärens hemställan, ytterligare begära en utredning av här berörda fråga.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa, att första kammaren måtte besluta,

att ifrågavarande motion ej må till någon kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 28 februari 1916.

På utskottets vägnar:

OSKAR NYLANDER.

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet hava närvarit: herrar Nylander, Danström, von Koch, Kjellgren, Alkman, Larson och Permansson.
